

Volksherstel. Zeer belangrijk was zijn deelneming gedurende de oorlogsjaren 1940-'45 aan het geheim beraad op de fabriek van Van Nelle onder leiding van Dr C.H. van der Leeuw. Met de stichting 'Rotterdamsche Gemeenschap', Backx' grootste ideaal, in 1944 in het geheim voorbereid, trad hij in 1945 grandioos naar buiten: de cultuur voor iedereen bereikbaar! Een Sociale en een Culturele Raad, Wijkraden, die centraal konden berichten wat Rotterdam nodig had; een sub-stichting 'Groen en Bloemen' om van Rotterdam een tuinstad te maken... Het was niet zijn ongeduld, altijd en eeuwig aanwezig, waardoor deze scheppingen niet van de grond kwamen, maar de tegenwerking van de RK Pastoor P.J. Maas en de NH Ds G. van Veldhuizen, die hem de vleugels lam sloeg in de vervulling van zijn voortreffelijk geformuleerde interconfessionele doelstelling. De stad gonsde in die dagen van activiteit. 'Hoe bouwen wij Rotterdam?' wordt het belangrijkste door de Rotterdamsche Gemeenschap gepropageerde programmapunt. Backx publiceert een brochure daarover, evenals H.M. Kraaijvanger.

De vorming van de mede-mens, zeiden wij. Jan Backx heeft veel initiatieven genomen, maar wonderlijk genoeg meestal de uitwerking ervan aan anderen overgelaten. Zo wordt de opleiding van havenarbeiders bij Thomsen opgedragen aan C. van Woerden, later aan A.V. Vosveld. Voor de dagelijkse leiding der haven- en vervoerscholen geeft hij carte blanche aan H. Bos (Jan Backx-school), J. van der Wiele (Prof. Ruttenschool) en W.Chr.H. van Zutphen (Dr. Stakenburgschool). Hij leidde strak en kort, ongeduldig zelfs, de vergaderingen, en kon daarbij nauwelijks de in- en tegenspraak der directeuren en vakbondsvertegenwoordigers velen. Trouwens, in vergaderingen was Jan Backx een onmogelijk man; hij had in feite die bijeenkomsten niet nodig, want hij wist zelf al lang tevoren wat er moest gebeuren. Een vat vol tegenstrijdigheden, want zodra hij tijdens de loononderhandelingen geconfronteerd werd met de Vakbonden en hun eisen, kon hij ineens weer de aimabele voorzitter zijn. Hij gaf dan 'alles ineens weg', zei men, en wanneer een vergadering over de c.a.o.'s mislukte, nodigde hij de bestuurders in zijn gastvrije huis te Reeuwijk uit voor een 'vertrouwensvol beraad'. In het oude, vertrouwde 'harmoniemodel' kwam dan de volgende dag de afsluiting van de nieuwe loon- en arbeidsvoorwaarden tot stand.

Een liberaal? Een socialist? Wie was die dauphin Jan-Philip